

Kommittédirektiv

Sveriges möjligheter att ta emot
internationellt stöd vid kriser och allvarliga
händelser i fredstid

Dir.
2010:49

Beslut vid regeringssammanträde den 29 april 2010.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare ska kartlägga de förutsättningar och hinder som kan finnas för Sveriges möjligheter att ta emot internationellt stöd vid kriser och allvarliga händelser i fredstid, t.ex. vid omfattande naturkatastrofer. Stödet kan omfatta såväl personal som andra resurser. I uppdraget ingår inte att se över förutsättningarna för brottsbekämpande myndigheter att ta emot internationellt stöd. I uppdraget ingår inte heller situationer som leder till höjd beredskap t.ex. krig.

Utredaren ska i sitt arbete utgå från de gällande internationella avtal som Sverige har ingått och ta ställning till ett antal typfall som kan leda till en svensk begäran om internationellt stöd.

Utredaren ska bedriva sitt arbete i två steg. Först ska utredaren identifiera områden och sektorer inom vilka en närmare analys bör göras av eventuella hinder för Sveriges möjligheter att ta emot internationellt stöd. Sedan ska utredaren, med utgångspunkt i dessa områden och sektorer, redovisa och analysera eventuella hindrande faktorer när det gäller Sveriges möjligheter att ta emot internationellt stöd. Om det finns sådana hinder ska utredaren lämna förslag på hur dessa kan undanröjas och, om det behövs, lämna förslag på nödvändiga författningsändringar.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 juni 2011.

Bakgrund och behovet av en utredning

Hoten mot Sveriges säkerhet är föränderliga, komplexa och kan få konsekvenser för flera samhällssektorer. Därtill kan hoten vara mer eller mindre synliga och förutsägbara. Sverige måste ha en god beredskap för att kunna hantera olika typer av risker och hot.

Sverige har lång erfarenhet av att ge stöd i samband med kriser och katastrofer utanför landets gränser, men erfarenheterna av att ta emot internationellt stöd är begränsade. Det är i första hand ett nationellt ansvar att hantera konsekvenserna av kriser och allvarliga händelser i det egna landet (prop. 2007:08:92, bet. 2007/08:FöU12, rskr. 2007/08:193). Situationer kan dock uppstå där Sveriges resurser inte räcker till. I sådana situationer är det viktigt att Sverige har en förmåga att kunna ta emot stöd utifrån.

Genom Lissabonfördraget uttrycker EU:s medlemsstater en vilja att ge och ta emot stöd under såväl svåra påfrestningar i fredstid som i händelse av väpnat angrepp mot någon medlemsstat. Den för detta uppdrag aktuella artikel 222, den s. k. solidaritetsklausulen, syftar till stöd vid naturkatastrofer, katastrofer som orsakas av människor och vid terroristattacker. Artikel 42.7 behandlar stöd vid väpnat angrepp, och är inte aktuell i denna utredning. Mot denna bakgrund är det viktigt att Sverige har en god förmåga att både ge och ta emot internationellt stöd i samband med stora kriser och allvarliga händelser.

Förberedelser för att ta emot internationellt stöd i Sverige bör vara en del av de åtgärder som vidtas för att stärka samhällets förmåga att hantera svåra situationer. Förmågan bör kunna anpassas snabbt och flexibelt till en uppkommen kris karaktär och utveckling.

Rättsliga frågor kan aktualiseras i samband med mottagande av internationellt stöd vid olika kriser och allvarliga händelser. Det kan även bli aktuellt att begära stöd i förebyggande syfte. Danmark begärde t.ex. stöd för att höja den nationella beredskapen inför klimattoppmötet i Köpenhamn 2009.

Genom olika former av internationellt samarbete finns i dag goda möjligheter för Sverige att begära stöd vid kriser och allvarliga händelser i fredstid. Utvecklade system finns bl.a. inom ramen för EU, FN, Nato/Partnerskap för fred samt genom regionala och bilaterala samarbeten. I samband med stormen Gudrun år 2005 begärde Sverige hjälp genom EU:s gemenskapsmekanism och kommissionens övervaknings- och informationscentrum (*Monitoring- and Information Centre – MIC*). De befintliga samarbetena medför olika möjligheter för Sverige att ta emot internationellt stöd. Exempel på avtal som behandlar mottagande och givande av stöd är Helsingforskommissionen (Helcom) samt Köpenhamns- och Bonnöverenskommelserna, som omfattar miljöräddningstjänst till sjöss.

Den dåvarande myndigheten Statens räddningsverk fick år 2006 ett regeringsuppdrag att påbörja arbetet med att stärka Sveriges förmåga att ta emot internationellt stöd (Fö2006/730/CIV, Fö/2007/585/CIV). En central slutsats som då drogs var att de legala förutsättningarna för att ta emot internationellt stöd kräver kartläggning och analys av ett antal olika rättsområden och sektorer. Exempel på sådana rättsområden och sektorer är pass och visering, arbetstillstånd, straffrättslig jurisdiktion, in- och utförelse regler vid katastrofliknande situationer, smittskydd samt hälso- och sjukvård. De legala frågorna kring hanteringen av internationellt stöd sträcker sig över en mängd olika samhällssektorer (se närmare Fö2007/1531/CIV, bilaga 2).

Uppdraget

En särskild utredare ska kartlägga de förutsättningar och hinder som kan finnas för Sveriges möjligheter att ta emot internationellt stöd vid kriser och allvarliga händelser i fredstid. Stödet kan omfatta såväl personal som andra resurser.

Utredaren ska bedriva sitt arbete i två steg. Först ska utredaren identifiera områden och sektorer inom vilka en närmare analys bör göras av eventuella hinder för Sveriges möjligheter att ta emot internationellt stöd. Sedan ska utredaren,

med utgångspunkt i de områden och sektorer som identifierades i uppdragets första del, redovisa och analysera eventuella hindrande faktorer när det gäller Sveriges möjligheter att ta emot internationellt stöd. Om det finns sådana hinder ska utredaren lämna förslag på hur dessa kan undanröjas och, om det behövs, lämna förslag på nödvändiga författningsändringar.

Utredaren ska i den första delen av uppdraget utgå från de gällande internationella avtal som Sverige har ingått och ta ställning till ett antal typfall som kan leda till en svensk begäran om internationellt stöd. Dessa typfall är: Större naturolyckor och naturhändelser, omfattande utsläpp av biologiska eller kemiska ämnen och oljeutsläpp, kärnenergiolyckor eller andra händelser med radiologiska och nukleära ämnen, smittspridning i form av pandemier samt samhällets hantering av konsekvenserna av antagonistiska aktioner, t.ex. terroristattacker eller cyberattacker. Utredaren ska också beakta behovet av stöd i förebyggande syfte för att höja den nationella beredskapen, exempelvis inför stora evenemang.

Med utgångspunkt i dessa typfall samt med beaktande av de rättsliga aspekter och de särskilda områden som har identifierats (se närmare Fö2007/1531/CIV, bilaga 2) ska utredaren i uppdragets andra del övergripande beskriva vilket stöd som kan komma att behövas och genom vilka samarbeten och avtal som stödet kan komma att begäras. Utredaren ska därefter identifiera vilka regleringar som stödet kan komma att omfattas av. Brottsbekämpande myndigheters möjligheter att ta emot internationellt stöd utreds för närvarande av Utredningen om internationellt polisiärt samarbete (Ju 2009:06, dir. 2009:36) och omfattas inte av uppdraget. Situationer som leder till höjd beredskap, t.ex. krig, inkluderas heller inte i detta uppdrag.

Redovisning av uppdraget

I arbetet ska utredaren samråda med relevanta myndigheter och övriga berörda aktörer. Utredaren ska fortlöpande hålla Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) informerat om arbetet.

Redovisning av den första delen av uppdraget ska ske senast den 1 december 2010. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 juni 2011.

(Försvarsdepartementet)